
Uluslararası İnsan Hakları: Ortadoğu'da Beyaz Adamın Yeni Misyonu*

MAHMUT GÖKMEN

Özet: Bu metin Amerika'nın insan hakları söylemlerini belirli bölgesel ve emperyal çıkarları daha ileriye götüren savaşları, sömürgeci dönemin "uygarlaştırma misyonu"na benzer bir biçimde, destekleyici bir meşrulaştırma olarak kullandığını öne sürüyor. Son Afganistan ve Irak işgalleri, Amerika retoriğinin askeri faaliyetleri haklı çıkarmak için nasıl uluslar arası insan hakları normlarının ihlaline vurgu yaptığını ve aynı zamanda başka belirli ulusal çıkarlara gelince etik üstünlüğü iddia ettiğini gösteriyor. Bu çalışma Amerikan hükümetinin, Afganistan ve Irak durumları hakkında, uluslar arası insan haklarıyla ilgili politika kararlarının meşrulaştırılmasında kullandığı retoriğini inceleyip sıralayacak. Afganistan ve Irak örneklerinde, Amerika askeri faaliyetini; işleri müttefikler, küresel topluluk ve Amerikan halk kitlesi nazarında daha makbul yapmak için insan hakları endişelerine başvurarak meşrulaştırdı. Bu retoriğin küresel ve ulusal ölçekteki başarısı müdahale durumlarında çeşitlendi ve bu değişimin nedenine de bu metinde cevap aranacak. Son olarak tahlil, insan hakları söylemlerine başvurma sürecini askeri müdahale için kararlar verildiği gibi, Şarkiyatçı "ötekileştirme"nin bir uzantısı olarak ele alacak. Bu meseleler "öteki" hakkında bilgi üretiminde bir role sahip. Ayrıca bu çalışma insan hakları söyleminin ideolojik kullanımının tecrit (separation) tahdit (demarcation) ve tefrik (difference) fikirleri meydana getirdiğini öne sürüyor. Farka yapılan vurgu insanları nefret, düşmanlık ve şiddet alanlarına yönlendirir.

Anahtar kelimeler: uygarlaştırma misyonu, insan hakları, Şarkiyatçılık, jeopolitik, savaş

Abstract: This paper argues that the U.S. deploys human rights discourses as a supporting justification for wars that further specific territorial and imperial interests in a manner akin to the colonial era's "civilizing mission". The recent invasions of Afghanistan and Iraq illustrate how U. S. rhetoric focused on transgressions of international human rights norms to justify military actions and simultaneously claim the moral high ground as to further specific national interests. The paper will explore and juxtapose the U. S. government's rhetoric about international human rights in the justifications of policy decisions regarding situations in Afghanistan and Iraq. In the cases of Afghanistan and Iraq, the U.S. justified military action by invoking human rights concerns to make the actions more palatable to allies, the global community, and the U.S. domestic public. The success of this rhetoric at the global and national scales in the cases of intervention varied and the cause of this variance will be addressed. Finally, the analysis positions the process of invoking human rights discourses as an extension of Orientalist "othering," as the decisions for military intervention are made. These cases have a role in manufacturing knowledge about "the other." Furthermore, this paper argues that ideological use of human rights rhetoric created the ideas of separation, demarcation and difference. The emphasis on difference leads the people of the world to a space of hate, hostility and violence.

Keywords: civilizing mission, human rights, Orientalism, geopolitics, war

Atıf®: Gökmen, Mahmut, "Uluslararası İnsan Hakları: Ortadoğu'da Beyaz Adamın Yeni Misyonu", *İLEM Yıllık*, yıl 2, sayı 2, 2007, ss. 61-77

* "White Man's Burden" İngiliz şair Rudyard Kipling'in bir şiiridir. İlk kez 1899'da McClure's dergisinde "The United States and the Philippine Islands" alt başlığı ile yayınlanmıştır. Şiir, ABD'nin Filipinlerdeki fethini ve daha önceki İspanyol kolonilerini konu edinmektedir. Kipling imparatorluğu bu işin getirdiği yükü karşı uyarırken ABD'deki emperyalistler "beyaz adamın yükü" ifadesine emperyalizmin vasfı olarak sınımlanmış ve onu emperyalist politikalarını meşrulaştıran asil bir girişim olarak kabul etmişlerdir. Şiir ilk bakışta beyaz adama diğer ulusları boyunduruğu altına almaya ve yönetmeye yönelik retorik bir çağrı gibi görünür. Bu nedenle şiir Avrupa merkeziliğinin sembolü haline gelmiştir.

Hemen sınırdaki olan bir kısım insan der ki; artık barbar kalmamıştır. Peki barbarlar yoksa bize ne olacak? İşte bu adamlar bir çeşit çözümdü. Constantine Cavafy, "Waiting for the Barbarians" (aktaran Gregory, 2004:17)

Geriye dönüp bakıldığında, küresel imparatorluk durumu dünyanın geri kalanına tahakküm etmek ve emperyal güçlere yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için genelde müttefik uluslarla bir koalisyon kuracak ideolojik gücü gerektirmiştir. Bugün imparatorluklar/süpergüçler ideolojik güçlerini insan hakları, demokrasi, hürriyet ve özgürlük gibi uluslararası/batılı ahlak değerleri üzerinden kurmaktadır. 10 Aralık 1948 tarihinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi dünyadaki ulusların neredeyse tamamı tarafından imzalandığında beyanname, adalet, eşitlik gibi ilkelerinin dünyadaki bütün insanlar için sağlanmasının bir vaadi olarak tahayyül edilmişti. Ne var ki beyanname genelde teorik olarak kalmış ve ulus-devletler tarafından hiçbir zaman tam olarak "bu tip bir işlevi yerine getirmenin uygun aracı" (Mayerfeld, 2003: 96) olarak uygulanmamıştır. Teamül hukukuna ve Uluslararası hukuka bağlı bir insan haklarını doğru ve açık bir şekilde geliştirmenin yolunun olmamasından dolayı uluslararası insan haklarını "geliştirmek" gündeme geldiğinde pek çok soruya sarih cevaplar bulunamamaktadır. Bundan daha önemlisi uluslararası insan hakları güçlü devletler tarafından daha güçsüz devletlerin iç meselelerine müdahale –bazen de bu devletlere fiili müdahale- etmek için kullanılmaktadır.

Her ne kadar dili muğlak ve yoruma açık olsa da beyannamenin içeriği uluslararası toplum tarafından benimsenebilecek ve uygulanabilecek samimi, evrensel bir insan hakları nosyonu içermektedir. Bu çalışmada Beyanname'nin söyleminin eleştirisini değil de Beyanname'nin asıl söyleminden üretilen söylemin bir incelemesini yapmaya çalışacağım. Yani güçlü devletlerin genellikle daha zayıf devletlerin topraklarında uyguladıkları yumuşak güç uygulamalarında ve yaptırımlarını ahlaki bir şekilde meşrulaştırmalarında uluslararası insan hakları retoriğini kullanmalarını sorunsallaştıracağım. Beyannamenin kabulünden bu yana uluslararası insan hakları bazen kuruluş amaçlarına uygun olarak kullanılsa da çoğunlukla zayıf devletlerin kaynaklarını sömürmek için bir "ötekileştirme" söylemi olarak kullanılmıştır. Bu süreç boyunca uluslararası insan hakları, güçlü devletlerin zayıf devletlerin topraklarındaki tahakkümlelerini bu insanları batılı değerlere düşman ve küresel güvenliğe bir tehdit olarak konumlandırarak meşrulaştırmalarında bir "medenileştirme misyonu" olarak işlev görmüştür. Beyannamenin içeriğinde görüldüğü üzere, uluslararası insan hakları dünya halklarını genel ahlak değerleri ve yargıları düzleminde birleştirmenin bir aracı olarak kullanılmalıdır çünkü insan haklarının temelinde birlikte yaşamak için önemli bir evrensellik bulunmaktadır. Maalesef ki insan hakları dünya üzerinde pek çok bölge-

de tahdit ve ayrımcılık fikirlerine katkı sağlamıştır çünkü pek çok insanî müdahale çatışmaları alevlendirmiş gerilimleri hafifletmemiştir. Bu makalede güçlü devletlerin uluslararası insan haklarını insanî müdahaleler yürütmek üzere kullandıkları yolların genelde onların stratejik çıkarlarına hizmet ettiğini tartışacağım. Ben insan haklarını başarılı bir şekilde teşvik etmek için dünyanın ilk olarak insan haklarının güvenliğini sağlamaktan önce insan(î) ilişkiler oluşturmanın yollarını araması gerektiğini öneriyorum. Bu da dünya kültürel coğrafyasının açık ve sahih bir şekilde anlaşılmasını gerektirecektir. (Gordon, 2005: 25) Tabii bu bahsettiğimiz durum özellikle ulusal, etnik ve dini çatışmaların çözümü noktasındaki insanî müdahaleler söz konusu olduğunda oldukça önemlidir. Örneğin diğerleri arasında daha derin kökleri olan Rusya-Çeçenistan, İsrail-Filistin, İngiltere-İrlanda, Çin-Doğu Türkistan arasındaki çatışmalarda her iki tarafa da insani ve eşit şekilde davranmak için bunların tarih ve kültürleri daha büyük bir ilgi ile derinlemesine incelenmelidir. Eğer bu bahsi geçen çatışmalarda müdahil olan devletler durumla ilgili yüzeysel bilgilerle hareket ederler ise insan hakları kolaylıkla en güçlü devletlerin hakları olabilir.

Bu makale ilk olarak Birleşmiş Milletler Anlaşmasının giriş ve birinci maddesinin söylemini mevcut gerçeklik ile karşılaştıran kısa bir analiz ile başlayacaktır. Ama bu makalenin amacı insan haklarına ait bütün bir uluslararası ve teamül hukukunun dilini ve söylemini analiz etmek değildir. Makalenin geri kalanında iki şey analiz edilecektir. İlk olarak kolonyal güçlerin “medenileştirme misyonu” ile bugünün dünya siyasetinde uygulanan insan hakları arasındaki benzerlikleri analiz edilecektir. Bu iki hümanist vazife emperyal egemenliği meşrulaştırmada önemli bir rol oynamıştır. Bunu göstermek üzere Amerikan popüler medyasının Ortadoğu'daki Amerikan egemenliğini meşrulaştıran bir araç olarak insan haklarını kullanma noktasındaki rolü incelenecektir. İkinci olarak da güçlü devletlerin öteki devletlerin toprakları üzerindeki emellerini meşrulaştırmak için uluslararası insan haklarının gördüğü emperyal işlevi ve bu sürece paralel olarak zayıf devletlerin egemenliklerinde özellikle insanî müdahaleler yoluyla bir erozyona sebep olduğunu göstermeye çalışacağım. Makalenin bu kısmında günümüzün insanî müdahale anlayışının doğası ve bunun saldırıya uğramış ülkeler üzerindeki uzantıları, Amerika'nın askeri eylemlerini uluslararası insan haklarının ihlal edildiği iddiası üzerinden kurduğunu Afganistan (2001) ve Irak (2003) örnekleri üzerinden tartışacağım.

Teori ve Uygulamada Uluslararası İnsan Hakları

Birleşmiş Milletler Anlaşmasının giriş kısmında belirttiği üzere ulus-devletler “temel insan haklarını, ... erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla küçük ulusların hak eşit-

liğini, [ve]... sosyal bakımdan ilerlemeyi kolaylaştırmayı ve daha geniş bir özgürlük içinde daha iyi yaşama koşulları sağlamayı” temin etmek üzere konsensüse varmıştır. (Giriş, Charter of the United Nations, 1945) Anlaşmanın birinci maddesinde de “ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesini” (Madde 1, Charter of the United Nations, 1945) sağlamak vaat edilmiştir. Sadece uluslararası topluma verilen bu temel taahhütleri incelemek bile uluslararası insan haklarının mevcudiyetinde ve uygulanmasında bir şeylerin yanlış olduğunu göstermeye yeterlidir. Bu tıpkı tohum ekmeden ürün beklemeye benzemektedir. Ne yazık ki malların ve gücün eşitsiz dağılımı nedeniyle Kuzey-Güney ve Doğu-Batı arasında uçurum büyümektedir. Batıda herhangi bir bilimdeki gelişme doruk noktasında olsa da pek çok bireyin kafa yapısı dünyanın geri kalanına kıyasla hala taşralı kodları ile örülüdür.¹ İktidarda olmanın aldattıcılığı egemen batılı devletleri uluslar arası insan haklarını hakkıyla uygulamaya mani olmaktadır. Bu şartlar altında dünyanın uluslar arası insan haklarını başarılı bir şekilde uygulayacağına inanmak makul değildir. Uluslararası kabul görmüş bir insan hakları için atılması gereken iki adım vardır. İlki insanların bir arada varolmasının evrensel olduğuna inanmak ve insanın “öteki”ni kabul etmesini teşvik etmek ve de “Öteki”nin tarihi, kültürü ve toplumunun derin bilgisinin ortak ahlaki normlar geliştirecek temel zemini oluşturan zorunlu unsurlardan olduğunu kabul etmek. Bu çabalar kültürler arasındaki mesafeleri daraltacaktır. İkincisi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kültürel farklılıklardan kaynaklanan tutarsızlıklarını ortadan kaldırmak için bütün ulusların eşit katılımıyla yeniden yazılmasıdır.² Burada kültürler arasındaki farklılıkların azaltılması gerektiği yönünde bir fikir ortaya koymamaktayım. Bilakis daha kapsayıcı bir uluslar arası toplum için kültürel farklılıkların korunması, tanınması ve değiş tokuş edilmesini umuyorum. Belki de bu medeniyetler diyaloguna önemli bir katkı bile olabilir.

Uluslararası İnsan Hakları: Beyaz Adamın Yeni Yükü

Çağdaş dünya siyasetinde uluslar arası insan haklarının etkinliği üzerine yapılan tartışmalar göstermektedir ki uluslararası insan hakları küresel yönetimin en önemli kaynaklarından bir tanesidir. Uluslararası insan hakları uygulamaları uzun zamandan beri güçlü devletlerin ulusal çıkarlarına hizmet etiği ve özellikle Amerika'nın jeopoliti-

¹ Bu Doğu'nun Batı'yı pozitif bir şekilde temsil ettiği anlamına gelmez. Aslında Doğu'da Batı'yı temsil etmede kötüdür fakat medya güçleri olmadıklarından sesleri duyulmamaktadır. Bundan dolayıdır ki medya “diğeri/öteki” hakkında bilgi üretmede önemli bir mekanizmadır.

² Evrensellik-görecelik tartışmasının Beyannamenin eleştirisi ile alakalı olmadığını düşünüyorum. Fakat eşit bir katılım insan hakları kavramı ve kültürüne bağlanma/ait olmayı özendirici bir unsur olabilir ve belki de bu sayede ulusalcılık ve devletçilik yerini evrenselcilik, hümanizm ve bir arada varolma fikirlerine bırakabilir.

tik emellerine ahlaki meşruluk sağladığı için eleştirilmektedir. (Bkz. Sharman, 2006: 191-201; Crawford, 2002; Donnelly, 1989; Reidy and Sellers, 2005; Foot, MacFarlane, and Mastanduno, 2003: 81-82, 265-273; Weiss, Forsythe and Coate, 2001: 141-227) Muhtemelen Uluslararası insan haklarının dili biraz muğlak yazılarak etkili devletlerin daha zayıfların iç işlerine karışması, bazen de onları istila etmesi için yoruma açık bir kapı bırakılmıştır. (Weiss, Forsythe and Coate, 2001:150) Güçlü devletler özellikle ABD uluslararası insan haklarını uluslararası destek almak (Foot, MacFarlane, and Mastanduno, 2003: 265-273) ve kendi emperyal eylemleri için yumuşak güç, ahlaki haklar ve meşruluk üretmek için bir araç olarak kullanmaktadır.³ Tabi ki yumuşak güç, ahlaki dayanak ve meşrulaştırma dünya tarihinde yeni olgular değildir. Kolonyal dönemde kolonyal güçler zayıf ulusları yönetmek ve kendi değerlerini bu uluslara dayatmak için her zaman onları “ötekileştirmiş”lerdir. Güçlü uluslar hedeflerindeki bölgelerde jeopolitik çıkarlarını sağlamak üzere medenileştirme misyonunu (*la mission civilisatrice*) üretmişlerdir. Bu medenileştirme misyonları genellikle egemen devletleri tarafından idare edilmek için yaşayan güçsüz insanların topraklarında meydana gelmiştir. (Fischer-Tine and Mann, 2004)

Kolonyal güçlerin medenileştirme misyonu ile uluslar arası insan hakları arasında bazı belirgin benzerlikler bulunmaktadır. (Crawford, 2002) Kolonyal güçler “medenileştirme misyonu”nu kendi kolonilerini kontrol ve süregelen tahakkümleri için kullanmaktaydılar çünkü kolonyal güçlerin egemenliklerinin temel meşruluğu bu idi. Bu güçlü misyon/fikir altında onların görevi kolonilerini medenileştirmektir. (Wesseling, 1997: 46-49; Young, 2004: 160) Kolonyal güçler tahakkümleri altındaki toprakların sözde medenileşmemiş, ilkel ve geri kalmış insanlarına batı medeniyetini getirme sorumluluğunda olduklarını düşünüyordular. (Said, 1994)

Kolonyal sömürü ve medenileştirme misyonu arasındaki ilişki gibi uluslararası insan hakları ve süpergüçlerin ulusal çıkarları arasındaki ilişki de karşılıklıdır. Bugünün süpergüçleri uluslar arası insan haklarını bölgesel çıkarlarını meşrulaştırmak (İki Irak Savaşı), siyasi rakiplerini zayıflatmak (Soğuk Savaş), yumuşak güç üretmek (neredeyse bütün güçlü devletlerin özellikle ABD'nin sürdürdüğü insanî müdahaleler) ve askeri ve ekonomik ortaklarını iç işlerinde değişiklik yapmak üzere icbar etmek (ABD-Türkiye ikili ilişkileri) üzere kullanmaktadırlar.

Kolonyal dönem boyunca koloniler kabile biçimince örgütlenmiş, ilkel ve şiddete başvuran unsurlar olarak tanımlanmıştır. Bu tür bir tanımlama ilk kolonyal devletlerin emperyal ve jeopolitik arzularını hala desteklemekte ve meşrulaştırmaktadır. Aynı durum ABD'deki ve Avrupa popüler medyasındaki Ortadoğu imajı içinde geçer-

³ Mesela Birinci ve İkinci Irak Savaşı ve 2001'deki Afganistan Müdahalesi.

lidir. Çünkü Ortadoğu Batı medyasında genellikle batılı değerlere düşman ve Amerikan karşıtı olarak temsil edilir. Pek çok Amerikalının gözünde genelde yanlış anlaşılmış olan milletlerden bir tanesi de Ortadoğululardır. Bu tip medya yargıları bizim Ortadoğu hakkındaki algılarımızı bozan çarpıtılmış hayali coğrafyalar yaratmaktadır. Ortadoğuluların bu şekilde “ötekileştirilme”si ABD’nin bölgedeki emperyal ve jeopolitik çıkarlarını desteklemekte ve meşrulaştırmaktadır. (Gokmen and Haas, 2007) Buradan çıkan sonuç kolonyalizmin henüz sona ermeyip yeni kolonyal güçler tarafından tekrar tekrar şekillendirildiğidir. Bu süreçte uluslararası insan hakları kolonyalizmin tabiatını değiştirmede önemli bir rol oynamaktadır.

“Öteki” Hakkında Bilgi Üretmek: Medenileştirme Misyonu ve İnsan Hakları Söylemi

Edward Said’in Oryantalizm’i 1978’de yayımlandıktan sonra akademik araştırmanın jeopolitik oyununda etkisiz bir seyirci olmadığını özellikle kültür ve iktidarın teorileştirilmesinde bir mihenk taşı olarak göstermiştir. Bu bakış açısında bilginin üretimi güç oyununda bir unsur olmaktadır; artık fildişi kule olmayan akademi temsil üzerindeki mücadelede hayati bir tedarik hattı olarak görülmüştür. 19. yüzyıl oryantalistleri veya günümüzde Devlet Kurumlarına danışmanlık yapan bölgesel uzmanlar kimlik ve farklılığın - küresel gücün sağlandığı ve meşrulaştırıldığı söylemler olarak- hayali coğrafyalarının mühendisleri olarak rol oynamaktadırlar. Bütün disiplinlerden akademik araştırmacılar kendi dünyevilikleriyle ve bunun bahşettiği ağır sorumluluklarla büyülenmişlerdir. (Driver, 2003: 131)

Uluslararası insan hakları üzerine oldukça geniş bir literatür vardır. Bu literatürün çok az bir kısmı kolonyal medenileştirme misyonu ile uluslararası insan hakları misyonları arasında bağlantı kurmakta ama hiçbiri “öteki” hakkında bilgi üretme ile medenileştirme misyonu ve uluslar arası insan hakları arasındaki tamamlayıcı ilişkilere temas etmemektedir. Edward Said *Orientalism* isimli çalışmasında Batılıların özellikle Avrupalıların Ortadoğu tanımlamaları olarak emperyalizm ve “ötekileştirme” meselesinde tamamlayıcı ilişkilere temas etmektedir. Said *Orientalism*’de tarafgir ve genelde vukufsuz “Orient” genelleştirmelerine eleştirel yaklaşır. Bu “Orient” de hem kültürel farklılıkların izdüşümlerini “ötekilerin” acayiplikleri olarak görmeye hem de Batı coğrafi muhayyilesinde “Oksidental”ı “Oryantal” kültür karşısına yerleştirmeye sebep olur. (Said, 1978: 52-57) Said “Batılılar”ın jeopolitik öngörülerini ve emperyal eylemleri için bir meşrulaştırma aracı olarak Orient’in bir “hayali coğrafya”sını ürettiklerini belirtmektedir. Coşku ile karşılanan Oryantalizm eleştirisinde Said, Batılıların Doğu insanını nasıl geçmişte donmuş ilkel yaşamlar ve cinsel gizemlere sahip,

şiddet düşkünü göçebe kabileleri olarak özcüleştirdiklerini göstermektedir. Bu süreçte Batı, kendisini Batı/Doğu, biz/onlar ve Oksident/Orient dikotomileri yoluyla tanımlamayı öğrenmiştir.

Edward Said'in Oryantalizm kavramı esas olarak Ortadoğu'nun İngiliz ve Fransız sömürgeciliği döneminde Avrupalıların Ortadoğuluları ilkel, göçebe kabileler ve şiddet düşkünü olarak tanımlamalarını incelemektedir. Said'e göre böyle bir tanımlama "öteki" hakkında bilgi üretmenin aracı olarak işlev görmüş, bu bilgi ve tahakküm kurma hedefleri de emperyal bağlamda her zaman beraber yol almıştır. Ortadoğu'nun popüler Amerikan medyasında temsili ve bu temsilin Amerikanın bölgedeki çıkarlarını nasıl katkı yaptığını analiz edilirken Oryantalizm kavramı "Amerikan Oryantalizmi" (Little, 2002: 9-43) ve "Tatbiki Oryantalizm" (Haldrup, Koefoed and Simonsen, 2006: 173-184) olarak kullanılabilir. Amerikan Oryantalizmi ve Avrupa Oryantalizmi arasındaki fark sözde "Orient"i bunların tecrübe etme kapsamlarıdır. Avrupa Oryantalizmi doğrudan tecrübelerle dayanırken Amerikan Oryantalizmi daha dolaylı tecrübeler ve soyutlamalara dayanmaktaydı. Tatbiki Oryantalizm gündelik uygulama ve tecrübelerin içine gömülü kurumsallaşmış siyasi pratiklerin biçimlerini inceler ve Oryantalizmin sıradan karşılaşmalarda yeniden üretildiği kültürel/etnografik sicilleri araştırır.

Amerikan medyasının Ortadoğu'yu betimleme şekli oldukça sorunludur. Medyanın sadece olumsuz yönlere projeksiyon tutma temayülünün sonucu olarak bütün Ortadoğulular aynı saplantılı şekil içinde anlaşılır olmuştur. Ortadoğuluya benzer veya Ortadoğu'dan gelen bir kişi gördüğümüzde hemen aklımıza fanatizm, aşırılık, terörizm ve şiddet gelmektedir. Ortadoğu'da ne tip insanların yaşadığı konusunda niçin "önyargı"lıyız ve bu "önyargı"nın Amerikanın bölgedeki stratejik çıkarlarını uluslararası insan hakları meselesi namına uygulamasını ve insan haklarını götürme meselesini bir meşrulaştırma aracı olarak kullanmasını eleştirel olarak incelemek ilginç sonuçlara götürecektir. Bu bakımdan medenileştirme misyonu ile insan haklarının bu bölgelerde uygulaması aynı işlevi görmektedir. Buna ek olarak Amerikan Oryantalizminin dili kolonyal dönemdeki Batılı seyyahların diline çok benzemektedir. 19. yüzyıl boyunca İngiliz ve Fransız seyyahlar "ilkel, geri, aşağı ve madun" gibi kavram ve kelimeleri kendi kolonilerindeki insanları tasvir etmek için kullanmışlardır.

Bu makalenin uluslar arası insan hakları çalışmalarına temel katkısı "öteki" hakkında bilgi üretimi ile medenileştirme misyonunu uluslararası insan haklarına rapteden egemenlik amaçları arasında bağlantı kuruyor olmasıdır. Kolonyal dönemde "öteki" hakkında bilgi üretme aracı seyyahların anlatıları, hayali sanatlar, tiyatro oyunları ve anlatılara dayalı romanlardı. Bugünün "öteki" hakkında bilgi üretme aracı ise popü-

ler görsel ve yazılı medya BM insan hakları izleme mekanizmalarıdır.⁴ 19 Şubat 2003 yılında Berkeley Üniversitesinde verdiği bir konferansta Edward Said, Ortadoğu'da insan hakları ve demokrasi standartlarının yükseltilmesi söyleminin kaynakları ve stratejik kontrolü ele geçirmenin siyasi bir aracı olduğunu ifade etmişti. Said "Eğer Irak dünyanın en büyük portakal ve elma ihracatçısı olsaydı sözde kitle imha silahları olmasının veya aşırı vahşi ve tiran rejimi olması noktasında hiçbir sorun olmazdı. Bu savaş pek çok nedenden için planlanmıştı." ifadesini kullanmıştı. Geriye dönüp bakıldığında Amerikanın birinci Körfez Savaşından önce uluslar arası toplumun desteğini hiçbir karşı çıkış olmadan elde ettiğini görürüz. Uluslar arası toplum Saddam Hüseyin ve onun vahşi rejimi hakkında zaten üretilmiş bir bilgiye sahipti; bu nedenle uluslar arası insan hakları ihlali, kitle imha silahları ve/veya Irak'ı daha derinden anlamak gibi başka bir kanıt ihtiyacı yoktu. Bu önyargı Amerikan popüler medyasında özellikle 11 Eylül olaylarından sonra her an karşılaşılan bir Ortadoğu ve Ortadoğulu temsili halini almıştı. Bölge hakkında üretilmiş bu bilgi Amerikanın Ortadoğu'daki egemenliği için yeterli kanıt olmuştu. Bu bağlamda bilgi ve tahakküm arasındaki ilişki uluslararası insan haklarının araçsal kullanımını yapıbozumuna uğratmada önemli bir metafordur çünkü "öteki" hakkında bildiğimiz şey zaten onları insanlıktan çıkarmakta ve güçlü devletlerin ulusal çıkarlarını yüceltmektedir. (Gregory, 2004: 17-72)

Amerikanın 2001 Afganistan ve 2003 Irak saldırılarının öncesi ve sonrasında Ortadoğu'nun ABD popüler medyasındaki temsillerine baktığımızda, medyanın El-Kaide teröristleri ve Saddam Hüseyin imajlarını 11 Eylül'den sonra bölge insanını "tehlikeli öteki" olarak kurmak için kullandığını görürüz. (Culcasi and Gokmen, 2008) Pek çok insanın gözünde bölge insanına yönelik yapılan bu tip bir genelleme pek tabii ki ABD'nin bölgedeki stratejik ve jeopolitik çıkarlarını desteklemekte ve bizlerin genel olarak İslam algımızı özel olarak da Müslüman coğrafyada yaşayan insanlara dair yaklaşımımızı ifsat eden çarpık bir algı yaratmaktadır. (Said, 1981; Said, 1994; Gregory, 1994; Gregory, 2004: 17-72) Bölgenin tarihi bizlere gösteriyor ki Ortadoğu halkı her zaman dış güçler tarafından bölgedeki tahakkümlerini mazur göstermek için "ötekileştirilmiş"tir. "Teröre yönelik savaş" ve "Irak savaşı" başladıktan sonra ABD bölgedeki "hegemonik askeri eylemlerini" uluslar arası toplum, Ortadoğu halkları ve kendi kamuoyu (Falah, Flint and Mamadouh, 2006: 142) nazarında meşrulaştırmak için oryantalist bir çerçeve içerisinde bazı kitlesel Ortadoğu imgelelerini kendi popüler medyasını aracılığıyla üreterek kullanmıştır. Bu oryantalist kurgulardan bazılarının amacı uluslar arası toplum nazarında Arapları insanlık dışı unsurlar gibi göstererek Afganistan ve Irak'taki sivil ölümlerini meşrulaştıracak dayanak

⁴ Daha detaylı bilgi için bk, <http://www.un.org/rights/HRToday/hrmm.htm>

lar elde etmekte. (Flint and Falah, 2004: 1390) Bana göre insan hakları “gayri insani öteki” algısı ile bağdaştırılıp terakki ettirilemez. Çünkü bu ikisi hümanizm, evrensellik, bir arada yaşama ve insani yaşama resmi içinde bir araya getirilemeyecek iki ayrı ontolojik kavramdır. William Rasch bu bağlamda bizim “insan” kavramını “ol-gular”ı değil “değerler”i tanımlamak için kullandığımızı belirtmektedir. Yani “insan hakları arayışı her zaman olumsuz bir merhametsiz gayri insani öteki arayışı imgesi olacaktır”. (Rasch, 2003: 144)

Günümüz İnsani Müdahalelerinin Doğası

Somali, Bosna, Ruanda ve Kosova'dan sonra Kouchner ve Bettali'nin “müdahale hakkı”ndan ve BM'nin insaniyetperverlik ve insan hakları adına yapılan askeri kampanyaları savunmasından sonra artık otonom insaniyetperverlik fikri için biraz kaldıysa, o da bütün bü-yüsünü 2001 güzünde Afganistan'da bırakmıştır. (Rieff, 2002: 231)

21. yüzyıl dünya politikasının realitesi içerisinde küresel ahlak normları özellikle insan hakları adına yapılan müdahaleler BM faaliyetleri dışında sadece mevcut süpergüçler yani ABD (Nye, 1990: 173-202, 231-263; Agnew, 2005: 28) tarafından uygulanabilmektedir.⁵ Günümüz insani müdahaleleri uluslar arası insan haklarını çiğ-neyenlere yönelik yumuşak ve fiili güç unsurlarının bir karışımını uygulamayı gerektirir. Bundan mülhemdir ki Joseph Nye “ABD eğer dünyaya “umumi menfaat” adına yön vermek istiyorsa dünya siyasetinde kaba güç yerine yumuşak güç üretmeye devam etmelidir” demektedir. Nye yumuşak gücü “ötekilerin tercihlerini şekillendiren bir yolla siyasi gündemi belirleme dirayeti” olarak tanımlamaktadır. (Nye, 2002-2003: 552) Bu bağlamda insan haklarını uygulama ve “geliştirilmesi”⁶ noktasında İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve BM Anlaşmasının dilindeki muğlaklıklar süpergüçlere bu ahlak normlarını kendi ulusal çıkarlarına hizmet edecek şekilde yorumlamalarına yol açmaktadır. Başka bir deyişle en güçlü olan kavramların içeriğini tanımlama hakkını elde eder. Bu basit gerçeklik bugünün insani müdahalelerinin ve ABD'nin yumuşak ve kaba gücün karışımı bir metot ile insan haklarının geliştirilmesindeki tekelinin doğasını açıklamaktadır. ABD için bu benzersiz güç biçimi temelinde askeri araçlarla demokrasiyi yaymak ve fiili müdahalelerle ülkeleri özgürleştirmek gibi pek çok çelişkiyi barındırmaktadır. Johan Galtung Amerikan demokrasisi ile bu saldırganlık durumu arasındaki uyumsuzluğu şöyle açıklamaktadır:

⁵ BM müdahalelerinden bazıları insani müdahalelerdir ama onlar süpergüçlerin müdahalelerinden niteliksel olarak farklıdır da.

⁶ Bu kelimenin anlamı bu metinlerin hiçbirinde tanımlanmamıştır.

“Bir ülke öteki ülkelerde travmalara yol açmış bir tarihe sahipse ve daha demokratik ise o oranda saldırgandır da... ABD örneğine bakın. Az sayıda ülkenin saldırıya uğramaktan korkmak için bu kadar gerekçesi vardır ve istilanın neleri kapsadığını bilir: soykırım. Az sayıda ülke bir şekilde köle durumuna düşmekten ve adam kaçırmaktan korkmak için bu kadar güzel gerekçelere sahiptir ve köleliğin ne olduğunu bilir. ABD'nin güvenlik ve özgürlük değerleri ötekilere yaptıkları şeylerin inkarıdır ve bunlar sadece teorik değil varoluşsal ve tarihseldir ve de kendi toplumlarını şiddet yoluyla savunmalarını sağlamak üzere kullanılabilir. Amerikalılar kendi varoluşsal kaygılarını bilmekteler. En iyi savunma da “onları” başlamadan önce durdurmaktır. (Galtung, 1996: 51-52)

Sivillerin bölünmesi ve müdahale sonucu ülkelerin toplumsal bütünlüğünün bozulması nedeniyle pek çok devlet, gözlemci ve uzaman askeri gücün insan haklarının başarılı bir şekilde geliştirilmesi noktasında siyaseten etkisiz ve ahlaki olarak yanlış olduğunu dile getirmektedir. (Leopard, 2002: 220-256) İnsani müdahale ilk seçenek olmamalıdır. İnsani müdahale insan hakları ihlalleri ile baş etmek noktasında ilk seçenek olmamalıdır. İnsan haklarının doğası şiddet uygulayan ile insani ilişkilere girmek ve bir tür rehabilitasyon uygulamaktır. Diğer türlü her tür araç sorunları daha da alevlendirecektir. BM insan hakları ihlallerinde düşmanca veya cezalandırıcı adımlar atmak yerine -ki genelde bunlar da kurbanları (sivilleri) suçlar veya cezalandırır- daha diplomatik girişimlerde bulunmalıdır. Güçlü devletler etnik temizlik, soykırım ve kanlı çatışmalarda BM'ye kaba güç desteği vererek yardım edebilir. Güçlü devletlerin BM Güvenlik Konseyi'nin izni olmadan sorumluluk yükledikleri durumlarda bu girişimleri genelde ulusal çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Bazı durumlarda güçlü devletleri suçlamak zordur çünkü kendi ulusal çıkarlarını etkilemeyen durumlarda askeri personelinin yaşamlarını riske atmak istememektedirler. Bu gibi durumlarda, eğer güçlü devletler uluslar arası insan hakları ihlallerinin önüne geçme noktasında ulusal çıkarlarını öncelerlerse uluslar arası insan haklarını kendi ulusal çıkarlarını meşrulaştırmak için kullanırlar ve bu da müdahale edilen ülkenin egemenliğinde özellikle insani müdahaleler yoluyla bir erozyona sebep olur. Bu da askeri güç barındıran insani müdahale ile insan haklarını geliştirmenin niçin kirli bir iş olduğunu açıklar. William J. Lahneman müdahalenin askeri yönünün olmaması gerektiğini belirtmektedir. Alternatif olarak istenen sonuçları verecek “diplomatik ve ekonomik tedbirler” olmalıdır. (Lahneman, 2004: 166)

Tek taraflı askeri güç yoluyla yapılan insani müdahalelerin temel meşruluğu “ahlaki meşruluktur”. Çok taraflı insani müdahaleler sadece siyasi mülahazalarla değil “kollektif ahlaki sorumluluk” vasıtasıyla özendirilmektedir. Bu da “sadece bir devletin çıkarları başka devletlerin çıkarları ile kontrol altında tutulduğu” (Miller, 2005: 55) durumlarda mümkün olmaktadır. Güçlü devletler dünyanın herhangi bir yerinde ulusal çıkarlarını takip ederlerse insani müdahale kendi hususi çıkarlarından kaynaklanan

müdahalelerini maskeleyerek için uygun bir bahane olmaktadır. Jamie Mayerfeld'in belirttiği gibi insani müdahalenin bu yönü uzun dönemde kesinlikle insan haklarının küresel düzeyde korunmasının altını kazmaktadır. (Mayerfeld, 2003: 93-129)

ABD'nin 2001 Afganistan Saldırısı: Teröre Karşı Savaş ve İnsan Hakları

2001 yılının sonunda ABD bombaları bir Afganlı sivilin deposunu vurduğunda Donald Rumsfeld "Hedeflerimizden çıkmıyoruz, hedefimiz Afganistan'dır." demişti. Görünen o ki hiçbir muhabir Afganlı sivilin mülkünün pervasızca yok edilmesini sorgulamadı. Bombalar yağmaya devam etti. (Kiernan, 2003: 846)

Bazı zamanlarda doğru amaca ulaşmak için doğru politikayı uygulamak bağlamında ABD'nin dış politikasını anlamak hayli zordur. ABD yetkililerinin bazı stratejik gündemlerine karşı şüpheli olmak gerekir. Genelde bu gündemler bir öncekiler ve jeopolitik uygulamaları ile çelişmektedir. ABD yetkililerinin bize aktardığı biçimiyle ABD'nin Afganistan müdahalesi 11 Eylül terörist saldırılarına karşı bir misilleme ise bu doğru amaca götüren doğru bir politika değildi. İlk olarak uçak korsanlarının hepsi Arap'tı (çoğu Suudi vatandaşı) ve El-Kaide ilişkilidiler ama Afganlı değillerdi. İkinci olarak bu teröristler Sovyet gücünün Afganistan'daki genişlemesini engellemek üzere ABD tarafından mobilize edilmiş güçlerdi. Bu dönemde ismi Mücahidun olan bu terörist grup ABD tarafından finanse edilmekteydi. Soğuk savaş sonrasında ise bunların görevi sona erdi. Birinci Körfez savaşında bunlar Saddam'a karşı savaşmak istemişler ama bu talepleri ABD ve Suudi Arabistan tarafından reddedilmişti. Bu durum terörist Usame bin Ladin ve bağluları arasında bir kine sebep oldu ve ABD'ye karşı düşmanca tutumlar geliştirip ABD'yi bombalama tehditlerinde bulundular. Bu dönemde ABD yetkilileri bu tehlikeli insanları silahsızlandırmalıydı ama bu hoşnutsuz durum birincil öncelik olmadı. Bu nedenle 11 Eylül Afganlıların ve Ortadoğulu Müslümanların hatası değil ABD ve Suudi Arabistan'ın hatasıdır. ABD sorumluluğu ilk olarak Afganlara ve Ortadoğulu Müslümanlara değil bu terörist gurubu ve El-Kaideyi silahsızlandırmayan yetkililerine ve Suudi Arabistan'a yüklemeliydi. El-Kaide terörünü İslam'la ve Ortadoğulularla özdeşleştirmek ABD'nin bu konudaki bölücü, keyfi ve sorumsuz tutumudur. Beklide ABD yetkilileri El-Kaide'nin tarihini doğru okumak istemediler veya bölgedeki emperyal hedefleri vardı. Ve de askeri üstünlüğünü uygulamak için ve "beyaz adamın yeni yükü"nü rejim değişikliği, demokrasiyi yayma, insan haklarını götürme ve bölge insanını özgürleştirme adına Ortadoğu'ya yüklemenin uygun zamanıydı. Bana göre bu 11 Eylül trajik olayları üzerinden emperyal bir gündem üretmeye benzemekte ve Ortadoğu tarihini çarpıtmanın mükemmel bir örneğini yansıtmaktadır. ABD'nin

bölgedeki stratejik çıkarlarını ve Ortadoğu'daki gerçek mücadeleyi anlamak için ABD'nin İkinci dünya savaşından bugüne kadar bölgedeki askeri eylemlerine bakmak gerekmektedir. Tarih seçmeci değil de bütüncül okunduğunda daha anlamlı olmaktadır. Diğer türlü gündelik popüler medya haberleri bizleri yanlış yönlendirir ve dünyadaki daha büyük gerçeklikler karşısında bizleri gündelik düşünmeye zorlar.

11 Eylül olaylarından hem sonra ABD medyası Afganistan'daki savaşa kamuoyu desteği sağlamak için 11 Eylül olaylarının Afganistan'daki Müslüman terörist grup Taliban tarafından Amerikan değerlerine karşı açılmış bir savaş olduğunu şekillendirme noktasında önemli bir rol oynamıştır. (Edy and Meirick, 2007: 119-141) Amerikanın Afganistan müdahalesinin Taliban rejiminin insan hakları ihlalleri değil de BM'nin 51. maddesi uyarınca "kendini savunma hakkı" bağlamında olduğunu aklımızda tutarsak, bunun Taliban rejimini devirmek için araçsal bir meşruluk olarak kullanıldığını görürüz. (Nowak, 2003: 336-337) Bununla beraber Afganistan'daki savaşın temel gerekçesi El-Kaide bağlantısıydı. Aynı zamanda uluslararası El-Kaide terörü insanlık ve insan haklarına karşı bir suç olarak biçimlendirilmiştir. Bu uluslararası El-Kaide terörünü şekillendirmenin en uygun yolu idi. Fakat müteakip günlerde Amerikan medyası bütün bölgeyi etkileyen tehlikeli genellemeler ve oryantalist yargılar kullandı. Bu yargılar arasında "Müslüman" teröristler, Batıya karşı "Ortadoğulu" düşmanlığı, "İslami" terörizm, mücahit terörü sayılabilir. Medyanın El-Kaide terörünü tanımlamak için kullandığı sıfatlar bir avuç El-Kaide çapulcusunun vahşet eylemlerinden dolayı bütün bir bölge insanını suçlamak için oldukça uygundu. Daha detaylı ve eleştirel düşünüldüğünde görülecektir ki ABD medyasının El-Kaide terörünün siyasi boyutları ve kökenleri hakkında herhangi bir araştırma ve inceleme raporuna dayanmadan yaptığı bölücü ve yıkıcı haberlerde kullanılan "İslam" ve "Müslüman" kavramları terörist bir organizasyonun sıfatı olduktan sonra bir dinin inanlarını artık tanımlamamaktaydı. Ayrıca "Ortadoğu" da artık kendi özellikleriyle bir mekanı ve bölgeyi tanımlamamakta sadece korku dolu ve şiddet eylemlerinin baş gösterdiği bir bölgeyi tanımlamaktadır. (Gregory and Pred, 2007; Gokmen and Haas, 2007.) Bölge ve bölge insanı hakkında "üretilmiş" ve "önyargılı" bilgi ABD'nin uluslararası toplumdaki herhangi bir önemli itiraz görmeden bölgede kendi emperyal çıkarlarını uygulamada ona ahlaki meşruiyet sağlamıştır. ABD bölgedeki çıkarlarını ilerletmiş ve Afganistan müdahalesini "haklılık" bağlamında Amerikan değerlerini korumak, küresel barışı sağlamak ve insan haklarını ihlal edenleri cezalandırmak biçiminde şekillendirmiştir. (Flint and Falah, 2004: 1379-1399) Neticede ABD'nin Afganistan müdahalesi Afganistan'ın egemenliğini zayıflatmıştır. ABD'nin askeri

personel ve mühimmatı hala oradadır ve Afganistan'ın geleceğini tehdit etmektedir. Daha önemlisi ABD ne Usame bin Ladin'i ne de Ortadoğu'da önemli yardımcılarını "bulamamıştır". Demek ki "barbarlar" sadece Amerikan toplumunu teyakkuza tutmak, toplumun içerden verdiği desteği devam ettirmek ve uluslararası toplum narında Ortadoğu'daki askeri tahakkümünü meşrulaştırmak için bir "çözüm"müş.

2003 Afganistan Müdahalesi: Kitle İmha Silahları, El-Kaide Bağlantısı ve İnsan Hakları

2003'teki Irak savaşı belki de ABD tarihindeki en ihtilafli savaştır. Bu savaş kadim müttefikleri bölmekle tehdit eden bir *merkezkaç kuvveti* olmaya devam etmektedir. Bu durum da ABD'nin "gönüllüler koalisyonu"ndaki⁷ ideolojik gücünü zayıflatır ve ABD egemenliğini "hegemonya"dan "imparatorluğa" dönüştürmüştür. (Agnew, 2003: 871-885) Michael Mann ABD'nin bu egemenlik biçimini "insicamsız imparatorluk" olarak tanımlamaktadır çünkü farklı güç biçimleri (askeri, ekonomik, siyasi ve ideolojik) özellikle askeri ve ideolojik güçler birbiri ile çatışmaktadır. ABD militarizmi Amerikanın savunduğu değerler ile tenakuz içerisindedir ve bu da sadece "insicamsız bir imparatorlu" yaratmakta ve dünyadaki kargaşayı artırmaktadır. (Mann, 2003) Genelde uluslararası toplum Amerikalıların ortaya koyduğu değerler ile uyuşmaktadır. Bundan dolayı ABD daha önceki imparatorlukların "öteki insanlara" kolnyal dönemde yaptığı şeyleri yapamaz. ABD'nin genelde Ortadoğu'da özelde Irak'ta gücünü kullandığı yollar "beyaz adamın yükü"nü yeniden canlandırmaktadır. Daha önemlisi Irak'taki savaşı motive eden şeyler son derece karmaşık ve genelde Amerikan kamu menfaatine dayanan yumuşak gücün doğası ile de uyumsuzdur. Amerikalılar yumuşak gücün ABD dış politikasında neredeyse yüz yıldır önemli bir rol oynadığını akıllarında tutmaları gerekmektedir. (Fraser, 2005: 261) Amerikan üstünlüğünü korumak için yumuşak gücün zayıflatılmaması ve muğlak militarist eylemler için kullanılmaması gerekmektedir. Buradaki ironi ise ABD medyasının Amerikan yumuşak gücünün mühendisi olması ve pek çok şekilde bu gücü bugün zayıflatıyor olmasıdır.

ABD Irak'ı muğlak sebeplerle hatta BM Güvenlik Konseyinin onayı olmadan işgal etmiştir. Bu durum da "Saddam Hüseyin'in seküler Irak rejiminin" 11 Eylül olayları ile görünen hiçbir bağlantısının olmamasına rağmen gerçekleşmiş, Saddam rejimi Usame bin Ladin ile damgalanmış ve Irak kitle imha silahlarından men edilmiştir.

⁷ "coalition of will" terimi 1990 sonrası BM Güvenlik Konseyinin askeri/insani müdahalelerinde başarısız olması sonucu bazı ülkelerin veya kurumların duruma müdahale etmesi kavramını karşılamaktadır. George W. Bush'un 2002 yılında kullanmaya başladığı kavram sözlü veya askeri olarak ABD'nin Irak'a yönelik müdahalesine destek veren ülkeleri tanımlamıştır.

(Tuathail, 2003: 857) Bu tek taraflı karar BM'nin küresel güvenliği sağlama etkinliğine ve kapasitesine zarar vermiştir. Irak savaşında görüldüğü üzere güçlü devletler “uluslar arası kurumlar tarafından tek taraflı karar almak noktasında” (Kennedy, 2006: 111) sınırlandırılmamış ve ulus-devletler uluslar arası toplum adına insan haklarını geliştirmek gibi ehliyetler bağlamında eşit olmamıştır. Saddam Hüseyin'in geçmişteki kitlesel insan hakları ihlalleri (1988'de Kürtlere, 1991'de de hem Kürt hem de Şiilere karşı) Irak savaşının meşrulaştırılmasında önemli rol oynamıştır. Her zaman olduğu gibi insani müdahale olarak Irak savaşını biçimlendirmek çok uygun olmuştur. (Kurth, 2006: 91-92) David Rieff'in de belirttiği gibi soğuk savaştan bu yana insan hakları “Amerikan imparatorluğunun resmi ideolojisi” (Rieff, 2005: 169) olmuştur. Fakat tutarsız insan hakları uygulamaları ABD'nin Irakta askeri yığınaklar oluşturarak Suriye ve İran'ı tehdit etmeye başlaması ile bütün bölgeyi etkilemesi özellikle de savaşın Iraklı sivilleri etkilemeye başlaması uluslararası toplum nazarında Amerikanın demokratik ve liberal imajına büyük zararlar vermiştir.

Irak savaşı pek çok açıdan Afganistan savaşından farklıdır. Birincisi Irak'a saldırmak için hiçbir meşru gerekçe yoktu. Bu nedenden dolayı ABD Irak savaşında BM Güvenlik Konseyinin onayını alamamıştır. İkinci olarak, Irak'a yapılan müdahalenin daha derin sebepleri vardı. Bush hükümetinin küresel projesinin ikinci adımı olarak Irak savaşı ABD siyasetine yön verenlerin Ortadoğu'da tek taraflı bir emperyal düzen tesis etmek noktasındaki gerçek niyetlerini açığa çıkarmıştır. Bu sebepten pek çok devlet hatta kadim müttefikler bile eleştirel bir konum almışlar ve uluslar arası toplum da Irak müdahalesinin gayri meşruluğuna dair eleştirilerini dile getirmiştir.

Sonuç

Tarihin farklı dönemleri insanlığı etkileyen farklı uluslar ve imparatorluklar ortaya çıkarmıştır. Bunların hepsi bir “ideoloji” ortaya atmış ve bu ideolojiyi kendi çıkarları için bir meşruiyet kaynağı olarak sunmuş ve yine hepsi de kendi ideolojilerinin daha öncekilerden daha insaniyetli olduğunu dile getirmişlerdir. Pek azı bu ideolojilerini kanunlaştırabilmiştir. Bu ideolojilerin uygulanma biçimleri, “medenileştirme misyonu” ve “uluslar arası insan hakları” aynıdır. Kolonyal güçler ve günümüzün süpergüçleri tahakküm ettikleri toprakları aynı şekilde ve aynı dille ifade etmişler, “medenileştirme misyonu” ve “uluslar arası insan hakları” bölge insanını ve bölgeyi egemenlikleri altında tutabilmek için ve bunlar hakkında bilgi üretmek için uygun mekanizmalar olmuşlardır. Bu tip bir ideolojik uygulama ayrımcılık, farklılık ve sınırlama fikirlerini doğurmuştur. Farklılık üzerine yapılan vurgu dünya insanlarını nefret, düşmanlık ve şiddet ortamına itmiştir. Bu makalede düşmanca bir ilişki atmosferinde insani değerleri ve insan haklarını benimsetmenin mümkün olmadığını göstermeye çalıştım.

“Medeniyetler çatışması”⁸, “kutsal savaş”, “şer eksenli” gibi fikirler “evrensellik”, “hümanizm” ve “bir arada yaşama” gibi fikirlerin katilidir. Eğer farklı bölgelerin insanları arasında bir çatışma varsa tek çatışma “anlamların tanımlarının çatışması” olabilir. Maalesef, birbirimizi tam olarak bilmiyor ve kelimeleri farklı anlıyoruz. Bir insan hakları kültürü yeşertmek için insanların kolektif bir insan ve mekan coğrafyası eğitimine ihtiyaç vardır. Gelecek hakkında ümitvar olmalıyız ve insan haklarının geleceği için umut olduğuna bilmeliyiz çünkü dünya insanları iç içe geçmiştir ve tarihleri örtüşmektedir. Tarihi artık farklı uluslara, bölgelere ve kültürlere ayıramayız. İnsanlar da bu gerçeği yakında far edeceklerdir. Ortak noktalarımızı daha fazla vurgulamaya ihtiyaç var. Artık ortak bir nefret, suç ve savaş belleği oluşturmamalıyız yoksa gelecek nesiller intikam peşinde koşan insanlar olacak. Bu sonu gelmeyecek bir süreçtir ve insanları sadece silahlar değil fikirler de öldürmektedir. Bu nedenle kit- le imha ve oyalama fikirlerinden vazgeçilmelidir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve BM Anlaşmasının ilgili maddelerinde yanlış olan bir şey yoktur, asıl mesele bizim kelimeler verdiğimiz anlamlardır.

Kaynakça

Agnew, John (2003). “American Hegemony Into American Empire” Lessons from the Invasion of Iraq”. *Antipode*, 35 no. 5.

Agnew, John (2005). *Hegemony: the New Shape of Global Power*. Philadelphia: Temple University Press.

Charter of the United Nations, (26 Haziran 1945)

Crawford, Neta (2002). *Argument and change in world politics: ethics, decolonization, and humanitarian intervention*, Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.

Culcasi, Karen and Gokmen, Mahmut (2008). “The Face of Danger: The beard in the U.S. media representations of the Middle East”. *Journal of Media Geography*, forthcoming.

Donnelly, Jack (1989). *International Human rights in theory and practice*. Ithaca: Cornell University Press.

Driver, Felix (2003). “Editorial: The geopolitics of knowledge and ignorance”. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 28 no. 2.

Edy, Jill A. and Meirick, Patrick C. (2007). “Wanted, Dead or Alive: Media Frames, Frame Adoption, and Support for the War in Afghanistan”. *Journal of Communication*, 57

Falah, Ghazi, Flint, Colin and Mamadouh, Virginia (2006). “Just War and Extraterritoriality: The Popular Geopolitics of the United States’ War on Iraq as Reflected in Newspapers of the Arab World”. *Annals of the Association of American Geographers*, 96 no. 1.

⁸ Huntington’un medeniyetler darken tam olarak neyi kasttığını kavramı tanımlamadığından dolayı bilememekteyiz.

- Fischer-Tine, Harald and Mann, Michael (Eds) (2004). *Colonialism as Civilizing Mission: Cultural Ideology in British India*. London : Anthem Press.
- Flint, Colin and Falah, Ghazi (2004). "How the United States justified its war on terrorism: Prime morality and the construction of a "just war", *Third World Quarterly*, Vol. 25, No. 8.
- Foot, Rosemary, MacFarlane, Neil S. and Mastanduno (2003). *Michael US Hegemony and International Organizations*. New York: Oxford University Press.
- Fraser, Matthew (2005). *Weapons of Mass "Distraction": Soft Power and American Empire*. New York: St. Martin's Press.
- Galtung, Johan (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*, London: Sage Publications.
- Gokmen, Mahmut and Haas, Tyler (2007). "Modern mapping of Orientalism onto the Arab World: National Geographic Magazine, 1990-2006". *Arab World Geographer* 10 no. 2.
- Gordon, Neve (2005). *From Margins of Globalization: Critical Perspectives on Human Rights*. New York: Lexington Books
- Gregory, David (1994). *Geographical imaginations*. Cambridge, MA: Blackwell
- Gregory, Derek (2004). *The Colonial Present: Afghanistan, Palestine and Iraq*. Cambridge: Blackwell Publishing.
- Gregory, Derek and Pred, Allen (2007). *Violent Geographies: Fear, Terror, and Political Violence*. London: Routledge.
- Haldrup, Michael Koefoed, Lasse and Simonsen, Kirsten (2006). "Practical orientalism – Bodies, everyday life and the construction of otherness". *Geografiska Annaler*, 88 B no 2.
- Kennedy, Paul (2006). *The Parliament of Man: The Past, Present, and Future of the United Nations*. New York: Random House.
- Kiernan, Ben (2003). "Collateral Damage" from Cambodia to Iraq", *Antipode*, 35 no. 5
- Kurth, James (2006). "Humanitarian Intervention After Iraq: Legal Ideals vs. Military Realities". *Orbis*, 50 no. 1.
- Lahneman, William J. (2004). "Military Intervention: Lessons for the Twenty-First Century". in *Military Intervention: Cases in Context for the Twenty-First Century*, ed. W. J. Lahneman, New York: Rowman and Littlefield Publishers.
- Lepard, Brian D. (2002). *Rethinking Humanitarian Intervention*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Little Douglas (2002). *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*. Chapel Hill, London: The University of North Carolina Press.
- Mann, Michael (2003). *Incoherent Empire*. London, New York: Verso.
- Mayerfeld, Jamie (2003). "Who Shall Be Judge": The United States, the International Criminal Court, and the Global Enforcement of Human Rights". *Human Rights Quarterly*, 25.
- Miller, Seumas (2005). "Collective Responsibility and Armed Humanitarian Intervention". in *Righteous Violence: The Ethics and Politics of Military Intervention*, T. Coady and M. O'Keefe (eds.), Melbourne: Melbourne University Press.
- Nowak, Manfred (2003). *Introduction to the International Human Rights Regime*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

- Nye, Joseph (1990). *Bound to Lead: The changing nature of American Power*. New York: Basic Books.
- Nye, Joseph (Winter 2002-2003). "Limits of American Power", *Political Science Quarterly*, 117.
- Rasch, William (Spring 2003). "Human Rights as Geopolitics: Carl Smith and the Legal Form of American Supremacy". *Cultural Critique*, 54.
- Reidy, David P. and Sellers, Mortimer N. S. (eds.) (2005). *International Human Rights: Moral Order in a Divided World*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers.
- Rieff, David (2002). *A Bed for the Night: Humanitarianism in Crisis*. New York: Simon and Schuster.
- Rieff, David (2005). *At the Point of a Gun: Democratic Dreams and Armed Intervention*. New York: Simon and Schuster.
- Said, Edward (19 Şubat 2003) *Memory, inequality and power: Palestine and the internatinality of human rights*. Berkeley Üniversitesinde verilen konferans.
- Said, Edward (1978). *Orientalism*. 1st Edition, New York: Vintage Books.
- Said, Edward (1981). *Covering Islam: how the media and the experts determine how we see the rest of the world*. 1th Edition, New York: Pantheon Boks.
- Said, Edward (1994). *Culture and Imperialism*. 1st Edition, New York: Vintage Books.
- Sharman, Arvind (2006). *Are Human Rights Western?*. New York: Oxford University Press.
- Tuathail, Gearóid Ó (2003). "Just Out Looking for a Fight": American Affect and the Invasion of Iraq". *Antipode*, 35 no. 5.
- Weiss, Thomas G., Forsythe, David P. and Coate, Roger A. (2001) *The United Nation and Changing World Politics*. Boulder, CO: Westview Press.
- Wesseling, H. L. (1997). *Imperialism and Colonialism: Essays on the History of European Expansion*. Westport: Greenwood Press.
- Young, Robert J.C. (2004) *White Mythologies*. 2nd Edition, New York: Routledge.

